

In memoriam

Професор др Александар Јовановић (1947–2009)

Пред сам крај лета 2009. године умро је професор Александар Јовановић, дугогодишњи предавач на Филозофском факултету у Београду и неуморни истраживач археолошких непознаница. Рођен је 1947. године у Београду, на вољеном Вождовцу, коме је прирастао срцем и надимком. Студије археологије и историје уписао је 1966. године на Филозофском факултету у Београду. Упоредо је похађао предавања на обе наставне групе у намери да што свестраније и потпуније упозна запретени свет антике. После завршених студија археологије запослиће се као кустос Античке збирке Народног музеја у Нишу, где ће остати све до 1975. године, када добија место асистента на Катедри за класичну археологију при Одељењу за археологију Филозофског факултета у Београду. Био је један од ретких предавача на Одељењу за археологију који је своју универзитетску каријеру започео са великим теоријским, теренским, али и музеолошким искуством, које га је трајно везивало за колеге кустосе из музеја и збирке широм некадашње Југославије.

На Одељењу за археологију и Филозофском факултету, које је дуго осећао као дом, остао је до последњег тренутка. Најпре као доцент (1983), а потом као ванредни (1993) и редовни професор (2007), предавао је античку археологију, уметност и нумизматику на свим наставним нивоима студентима археологије и историје уметности на Филозофском факултету у Београду, али и на Одсеку за историју при Филозофском факултету у Новом Саду.

Иза себе је оставио преко 120 научних радова, број који, иако вредан поштовања, не даје праву слику о непроцењивој заоставштини професора Јовановића, нити осликава ширину његових знања и интересовања. У његовим радовима вешто су се преплитале археологија, историја, епиграфика и нумизматика, етнологија, топономастика и ономастика. Био је

истрајни тумач грчких, римских и источњачких култова и иконографије, пасионирани нумизматичар, и одличан познавалац античке историје и филозофије. Као посебне књиге објављени су његов магистарски рад (*Накић у римској Дарданији*, Београд 1978), као и докторска дисертација (*Римске некрополе на шеришорији Југославије*, Београд 1984). У домете интересовања професора Јовановића спадала је римска урбанизација, организација римског и рановизантијског лимеса, те организација римских рудника и распоред античких саобраћајница. Обимним монографским делом *Тло Србије, завичај римских царева* (Београд 2006) професор Јовановић посветио се судбинама и баштини шеснаест римских царева рођених на нашем тлу; то је дело које је данас не само често цитирано у научним круговима већ и плагирано у медијима и популарној литератури. У књизи *Огледи из античкој култи и иконографије* (Београд 2007), професор Александар Јовановић изнео је кроз тридесет засебних тема изванредна и вишезначна тумачења иконографских представа са новца, фибула, оловних саркофага, камених споменика и скулптура те металних и керамичких посуда. Као једну од њих посебно је издвојио фунерарни споменик са представом Ероса из лапидаријума смедеревског музеја разматрајући његову аутентичност, функцију и култну припадност.

Упркос бројним обавезама професор Александар Јовановић одазивао се радо и често позивима колега из регионалних музеја, у којима је пригодним и надахнутим беседама отварао изложбе или држао предавања на различите теме. Поред музеја Бањалуке, Требиња, Котора и Будве, преко Шапца, Пожаревца, Кладова, Сремске Митровице, Новог Сада, Врања и Куманова, професор Јовановић је неретко походио и смедеревски крај. У музеју у Смедереву одржао је 2003. године веома посећено предавање *Антички локалитети у смедеревском Подунављу*, којим је још једном скренуо пажњу на богату археолошку баштину овог краја.

Као археолог-истраживач и стручни спољни сарадник био је ангажован у неколико кампања заштитних археолошких истраживања на локалитетима Ћириловац и Бабин разбој која је спроводио Регионални завод за заштиту споменика културе Смедерева. Поменимо и то да је Музеј у Смедереву као посебно издање објавио књигу Млађана Цуњака и Љиљане Марковић Николић *Античке средњовековне некрополе Смедерева* (Смедерево 1997), чији је рецензент био Александар Јовановић.

Професор Јовановић често је објављивао своје научне и стручне радове у часописима локалних музеја са искреном намером да допринесе развоју археологије у Србији и искаже поштовање према срединама у

којима раде музеалци. Био је члан Редакционог одбора часописа *Смедеревски зборник*, у коме је објавио два рада. У првом (*Прилози њознавању античке прошлости смедеревског краја*, Смедеревски зборник 1, Смедерево 2006, 21–28) бави се проблемом остава новца из Мезула у контексту варварског упада 230–240. године и миграцијама становништва из Доњег Подунавља, као и вотивном представом Херакла из Липа, коју повезује са могућим постојањем бенефицијарне станице на античком путу *Vincea–Margum*.

У другом чланку (*Белешке уз археолошке сџазе Леонтија Павловића*, Смедеревски зборник 2, Смедерево 2009, 11–18) професор Јовановић изнео је прилог претпоставци Леонтија Павловића, „радозналог и свезнајућег тумача подунавског искона“, о постојању митреума у околини данашњег Смедерева и сакралној вези Персеја и Митре. У својим белешкама посветио је пажњу хтонским и целесталним симболима урезаним на тегулама из збирке Музеја у Смедереву и појави мотива пчеле на античком накиту из смедеревског краја као одразу досељавања становништва из јонског дела Мале Азије, центра култа Артемиде Ефешке.

Међу студентима и колегама професор Александар Јовановић остаће трајно запамћен и поштован као човек велике ерудиције, изузетан педагог и несебичан пријатељ који је знањем, добродушјем и неисцрпном енергијом истраживача пленио, подстицао и задужио бројне археолошке нараштаје.

